

М. О. Кропивницький

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права

ПРО ПОНЯТТЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

© Кропивницький М. О., 2016

Ця стаття присвячена науково-правовому огляду джерел фінансування соціального забезпечення. У статті представлено аналіз джерел фінансування соціального забезпечення та розроблено пропозиції щодо їх оптимізації. Проаналізовано видатки на соціальне забезпечення державного та місцевих бюджетів та їх використання.

Ключові слова: соціальне забезпечення, джерела фінансування, джерела фінансування соціального забезпечення, структура фінансування соціального забезпечення, державний бюджет, місцевий бюджет.

М. О. Кропивницький

О ПОНЯТИЕ ИСТОЧНИКОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Эта статья посвящена научно-правовому обзору источников финансирования социального обеспечения. В статье представлен анализ источников финансирования социального обеспечения и разработаны предложения по их оптимизации. Проанализированы расходы на социальное обеспечение государственного и местных бюджетов и их использования.

Ключевые слова: социальное обеспечение, источники финансирования, источники финансирования социального обеспечения, структура финансирования социального обеспечения, государственный бюджет, местный бюджет.

М. О. Kropyvnytskyi

ABOUT THE CONCEPT OF SOURCES OF FINANCING SOCIAL SECURITY

This article is devoted to the scientific and legal review of the sources of financing social protection. The paper presents the analysis of the sources of financing social protection and develops proposals to optimize their. Expenditures of the state and local budgets for social protection and their use are analyzed.

Key words: social protection, sources of financing, sources of financing of social protection, structure of financing of social protection, state budget, local budget.

Постановка проблеми. Стан фінансування соціального забезпечення держави визначає рівень її економіки. Від коштів, які спрямовуються на фінансування соціального забезпечення залежить рівень життя населення, та добробут соціально-вразливих верств. Пенсії та інші види соціальних виплат і допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Фінансування соціального забезпечення населення в Україні залишається незадовільним, коштів державного та місцевих бюджетів не вистачає на фінансування соціальних виплат, що позначається на зuboжінні українського народу і свідчить про необхідність у теоретичному і прикладному аспектах визначити та оцінити роль джерел фінансування соціального забезпечення.

Проблемою з цього приводу залишається корупція серед працівників органів соціального забезпечення, які використовують наявне фінансування не за призначенням.

Важливе місце в теоретичному і прикладному аспектах займають питання розуміння і тлумачення джерел, їх наповнення та використання.

Аналіз дослідження проблеми. Наукові публікації під авторством Н. Хімчевої, В. Руденка, В. Гесця, Е. Лібанової, О. Новікової, Н. Борецької, В. Куценка, Ю. Шемшученка лише фрагментарно торкаються пояснень сутності джерел фінансування соціального забезпечення, що створює різні за змістом їх тлумачення.

Мета статті. Завдання наукового дослідження полягає у дослідженні поняття джерел фінансування соціального забезпечення, бюджетного та позабюджетного фінансування, з метою з'ясування їх сутності та важливості при вирішенні завдань.

Виклад основного матеріалу. Поняття “джерело фінансування соціального забезпечення” являє собою складну конструкцію. Для точного та всеохопного визначення вказаного поняття вважаємо за необхідне з'ясувати, за рахунок яких коштів фінансується соціальне забезпечення в Україні, а також окремо з'ясувати зміст термінів “джерело”, “фінансування” та “соціальне забезпечення”.

Для визначення сутності поняття “соціальне забезпечення” та сфери, яку вказане поняття охоплює, необхідно проаналізувати і нормативно-правову базу, і теоретичні напрацювання у сфері соціального забезпечення. Українське законодавство не містить визначення поняття “соціальне забезпечення”. Натомість, статтею 46 Конституції України визначено, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1].

Тобто вказана конституційна норма містить визначення соціального захисту та визначає його, як забезпечення громадян у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом.

На думку І. М. Сироти, використання терміна “соціальний захист” у Конституції України не применшує значення терміна “соціальне забезпечення”, оскільки ці обидва терміни є синонімами [2, с. 7].

Ми ж розділяємо думку, що поняття “соціальний захист” та “соціальне забезпечення” не є тотожними поняттями, а мають різне змістове наповнення та співвідносяться як ціле та частина.

Так, П. Д. Пилипенко стверджує, що ототожнювати поняття “соціальний захист” та “соціальне забезпечення” недоцільно, оскільки вони різні за значенням та опосередковують дещо відмінні між собою суспільні явища, котрі співвідносяться як частина і ціле. Тобто “соціальний захист” є поняттям досить містким та ширшим за змістом, на відміну від “соціального забезпечення”, що властиве для системи суспільних відносин, які існують в сфері такого захисту [3, с. 4–5].

Аналогічної думки дотримується і М. Д. Бойко, який вважає, що термін “соціальний захист” за своїм змістом, відповідно до Конституції України, має значно ширше поняття і включає в себе термін “соціальне забезпечення” [4, с. 10].

Окрім того, частиною 1 статті 87 Бюджетного кодексу України визначено видатки, що здійснюються з Державного бюджету України, серед яких видатки на “соціальний захист та соціальне забезпечення”, припускаємо, що така законодавча конструкція свідчить про те, що законодавець вважає ці два поняття тотожними. Тому згодом, аналізуючи видатки державного та місцевих бюджетів, вживатимемо термін “соціальне забезпечення”, розуміючи під ним також “соціальний захист”[5].

О. Кочемировська та О. Пищуліна визначають соціальне забезпечення як систему державних заходів щодо надання матеріальної допомоги з метою компенсації, зниження або запобігання негативного впливу соціальних ризиків на осіб, які через незалежні від них життєві обставини не мають достатніх засобів до існування [6, с. 8].

Б. І. Сташків вважає, що соціальне забезпечення – це види і форми матеріального забезпечення, що надаються на умовах, передбачених законом чи договором зі спеціально створених для цього фондів особам, які через незалежні від них життєві обставини не мають достатніх засобів для існування [7, с. 24–25].

Н. Б. Болотіна під соціальним забезпеченням розуміє організаційно-правову діяльність держави щодо матеріального забезпечення, соціального утримання, обслуговування надання медичної допомоги за рахунок спеціально створених фінансових джерел осіб, які зазнали соціального ризику, внаслідок якого втратили здоров'я та/ або засоби до існування і не можуть матеріально забезпечити себе та своїх утриманців [8, с. 37–39].

Ми вважаємо, що під поняттям соціальне забезпечення слід розуміти обумовлену законом або договором організаційно-правову, економічну діяльність уповноважених інститутів, спрямовану на матеріальне забезпечення, соціальне обслуговування осіб, за рахунок спеціально створених фондів у випадку настання визначених законом або договором ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо).

Сфера соціального забезпечення охоплюється виплатою громадянам пенсій, допомог у разі тимчасової втрати працездатності, безробіття з незалежних від них обставин тощо та соціальним обслуговуванням, що включає соціальну підтримку, надання соціально-побутових, соціально-медичних, психолого-педагогічних, соціально-правових послуг і матеріальної допомоги, проведення соціальної адаптації та реабілітації громадян, які перебувають у важкій життєвій ситуації.

У тлумачному словнику В. Даля, термін “джерело” визначається як те, що дає початок чомусь, звідки постає, черпається щось; основа чого-небудь; вихідне начало [9, с. 58].

Д. Н. Ушаков визначає джерело як те, із чого виходить, виникає щось, вихідна причина, основа походження чогось [10].

У сучасному економічному словнику фінансування визначається як: 1. Забезпечення грошовими засобами, фінансовими ресурсами. 2. Виділення грошових засобів, фінансових ресурсів на щось [11].

У великому економічному словнику Борисова А. Б. джерело фінансування визначається як: 1. Існуючі й ті, що очікуються, джерела отримання фінансових ресурсів (внутрішні – прибуток, амортизаційні відрахування, зовнішні – кредити, позики); 2. Перелік економічних суб'єктів, які можуть надати такі ресурси [12].

Для цілей цієї статті під поняттям “джерело фінансування” розумітимемо бюджетні та позабюджетні фонди грошових коштів, які забезпечують фінансовими ресурсами та звідки черпаються фінансові ресурси.

При цьому, під поняттям “фонд” слід розуміти кошти, акумульовані на спеціальному рахунку і призначені на конкретні цілі.

В основі зазначеного визначення “джерело фінансування” лежить поділ фондів на бюджетні та позабюджетні.

Позабюджетний фонд являє собою фінансові ресурси, які мають цільове призначення і не включаються до бюджету, бюджетний фонд, своєю чергою, – фінансові ресурси, які мають цільове призначення і включаються до державного чи місцевого бюджету.

На думку Л. Воронової, бюджетне фінансування – це безповоротний, безвідплатний відпуск коштів з Державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування та забезпечення функціонування бюджетних підприємств, установ та організацій [13, с. 355].

Т. Ф. Куценко під терміном “бюджетне фінансування” розуміє безповоротний та безоплатний відпуск коштів з державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій і функцій муніципальних органів та забезпечення діяльності бюджетних установ та організацій [14, с. 157].

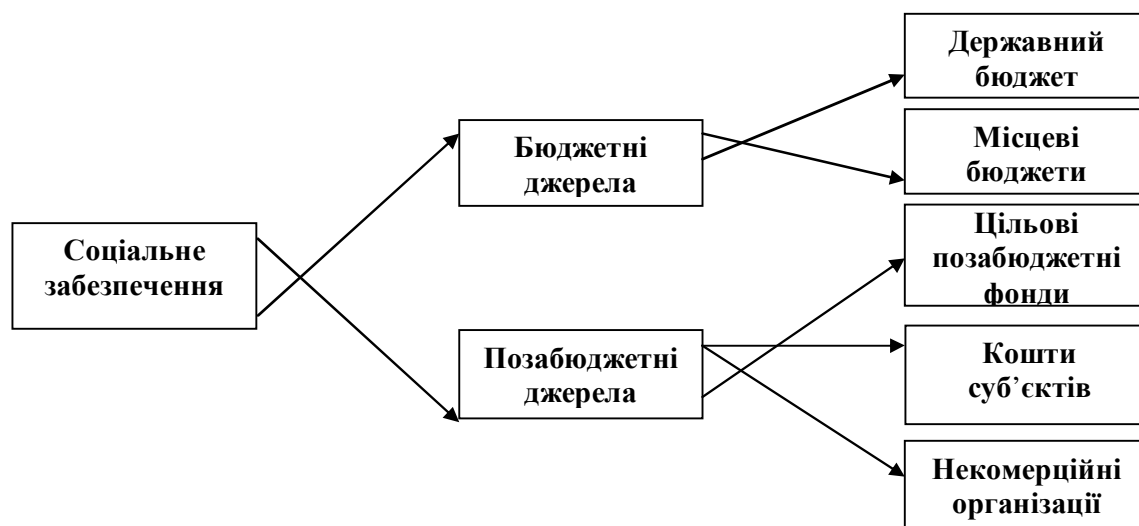
Що ж до визначення змісту позабюджетне фінансування, то варто зазначити, що відповідно до словника української мови прийменник “поза” уживається при вказуванні на іменування, наявність кого-, чого-небудь або перебування когось за межами того, що названо іменником. Бюджетний, своєю чергою, такий, що стосується бюджету [15, с. 779]. Відповідно позабюджетний – це такий, що перебуває за межами бюджету, не належить до останнього.

Отже, позабюджетне фінансування, на наш погляд, це безповоротний та безвідплатний відпуск грошових ресурсів із джерел, які перебувають за межами державного або місцевих бюджетів.

З огляду на викладене, усі джерела фінансування соціального забезпечення також поділяють на бюджетні та позабюджетні (див. рис.).

До бюджетних джерел фінансування соціального забезпечення належать державний бюджет та місцеві бюджети. Бюджетні джерела відіграють ключову роль у фінансуванні соціального забезпечення та становлять “левоу частку” від питомої ваги джерел фінансування соціального забезпечення.

Що ж до позабюджетних джерел фінансування соціального забезпечення, то до таких належать цільові позабюджетні фонди, кошти суб’єктів господарювання, некомерційні організації.

Види джерел фінансування соціального забезпечення

До **цільових позабюджетних фондів** соціального спрямування належать Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування України, утворений шляхом об’єднання Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, а також Фонду соціального захисту інвалідів. Цільові позабюджетні фонди формуються за рахунок обов’язкових платежів фізичних та юридичних осіб, встановлених законодавством, добровільних внесків фізичних та юридичних осіб, коштів Державного бюджету та інших доходів і спрямовані на реалізацію конституційних прав громадян на пенсійне забезпечення, соціальне страхування, охорону здоров’я.

Цільові позабюджетні фонди певною мірою доповнюють державний бюджет, однак специфіка їх полягає у тому, що ці фонди мають строго цільове призначення і на інші цілі не використовуються.

Суб’єктами господарювання формується соціальна інфраструктура, розробляються програми соціального забезпечення своїх працівників і фінансуються заходи з їх реалізації, що дає змогу забезпечити матеріальні й духовні потреби працівників.

За рахунок коштів суб’єктів господарювання здійснюється фінансування перших п’яти днів тимчасової непрацездатності працівників; витрат, пов’язаних з облаштуванням робочих місць інвалідів; утримання відомчих соціальних закладів (поліклініки, дитячі садки) тощо.

Окрім того, фінансування соціального забезпечення здійснюється за рахунок **некомерційних організацій**, до яких належать благодійні фонди, громадські об'єднання, недержавні пенсійні фонди тощо. Такі організації являють собою форму фінансових відносин, яка характеризується добровільністю надходження коштів для створення фондів та використання таких коштів на діяльність, насамперед щодо фінансування соціально вразливих верств населення (інваліди, сироти, громадяни пенсійного віку тощо).

Форми здійснення діяльності некомерційними організаціями можуть бути різні: від надання благодійної допомоги у виді одноразової чи систематичної фінансової, матеріальної й іншої підтримки до прийняття на себе некомерційними організаціями витрат з безкоштовного, повного чи часткового утримання об'єктів добродійності.

В Україні некомерційні організації тільки починають розвиватися та ще не набули такої популярності, як у країнах Європейського Союзу та США, їхня частка у фінансуванні соціального забезпечення на сьогодні незначна. Однак держава всіляко заохочує цю діяльність шляхом надання пільг на сплату податків, митних та інших зборів і платежів, повне чи часткове звільнення від сплати за користування державним чи муніципальним майном, субсидювання діяльності некомерційних організацій тощо.

Аналіз **державного та місцевих бюджетів** як джерел фінансування соціального забезпечення в Україні свідчить про таке.

Видатки зведеного бюджету на соціальне забезпечення в 2015 році становили 150,08 млрд гривень, що становить п'яту частину всіх видатків Зведеного бюджету України (табл. 1). Вказане свідчить про те, що видатки на соціальне забезпечення є пріоритетним напрямком видатків зведеного бюджету.

Таблиця 1

**Видатки зведеного бюджету на соціальне забезпечення
за 2011–2015 рр.**

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
Зведений бюджет України (млрд грн)	416,6	492,6	505,8	523,1	680,9
Видатки на соціальне забезпечення (млрд грн)	87,7	125,3	145,1	138,0	150,1
Питома вага в Зведеному бюджеті України, %	21,1	25,4	28,7	26,4	22,0

Примітка. Складено автором на основі звітних даних Міністерства фінансів України [16].

Проаналізувавши питому вагу видатків на соціальне забезпечення у Зведеному бюджеті України за 2011–2015 рр., доходимо висновку, що сталої тенденції немає. Питома вага видатків на соціальне забезпечення щороку коливається то до збільшення, то до зменшення. Такі коливання зумовлені нестабільною соціально-економічною та політичною ситуацією в країні, трансформаційними процесами у сфері економіки, соціального забезпечення.

При цьому, питома вага видатків Зведеного бюджету на соціальне забезпечення у структурі видатків Зведеного бюджету становить від 21,1 % до 28,7 % і має тенденцію до зменшення, що пов'язано із скасуванням низки соціальних гарантій та виплат з метою стабілізації економічної ситуації в країні.

Відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11 (зі змінами) “Про бюджетну класифікацію” до структури видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення включаються видатки на соціальний захист на випадок непрацездатності, соціальний захист пенсіонерів, соціальний захист ветеранів війни захист сім'ї, дітей та молоді, соціальний та праці, соціальний захист безробітних, допомога у вирішенні житлового питання, соціальний захист інших категорій населення, фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту, інша діяльність у сфері соціального захисту [17].

З огляду на дані, визначені в таблиці № 2, робимо висновок, що серед видатків Державного бюджету України на соціальне забезпечення переважали видатки на соціальний захист пенсіонерів – в середньому частка зазначеного виду видатків становила 91,4 %. Зазначені видатки були спрямовані на: виплату пенсій відповідно до Законів України “Про пенсійне забезпечення осіб звільнених з військової служби та деяких інших осіб”, “Про державну службу”, “Про судову та статус суддів”, “Про прокуратуру” тощо, виплату доплат, надбавок, підвищень до пенсій, додаткових пенсій, пенсій за особливі заслуги перед Україною, встановлених законом; компенсацію дефіциту коштів Пенсійного фонду України для фінансування виплати пенсій у солідарній системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування.

Таблиця 2

Структура та склад видатків Державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2012–2014 рр. (млрд)

Показники	2012	2013	2014	Середня Питома вага %
соціальний захист на випадок непрацевдатності	1,1	0,9	0,8	1,1
соціальний захист пенсіонерів	64,5	83,2	75,8	91,4
соціальний захист ветеранів війни та праці	0,8	0,9	0,8	1
соціальний захист сім’ї, дітей та молоді	0,03	0,03	0,03	0,1
соціальний захист безробітних	0,4	0,3	0,2	0,2
допомога у вирішенні житлового питання	1,1	0,5	0,4	0,9
соціальний захист інших категорій населення	7,2	2,7	2,5	4,9
та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	0,02	0,02	0,02	0,2
інша діяльність у сфері соціального захисту	0,05	0,02	0,02	0,2
разом видатки Державного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення	75,3	88,5	80,55	

Примітка. Складено автором на основі звітних даних Міністерства фінансів України [16].

Слід зазначити, що в останні роки видатки Державного бюджету України на соціальний захист пенсіонерів, як і видатки на соціальне забезпечення загалом суттєво зменшилися. Зокрема, скасування індексації виплат, підвищення пенсійного віку, скасування норм про пенсійне забезпечення осіб за законами “Про державну службу”, “Про прокуратуру”, “Про судову та статус суддів”, “Про статус народного депутата України”, “Про Кабінет Міністрів України”, “Про судову експертизу”, “Про Національний банк України”, “Про службу в органах місцевого самоврядування”, “Про дипломатичну службу”, у Податковому і Митному кодексах України, Положення про помічника-консультанта народного депутата України призвели до значного зменшення фінансування витрат на соціальний захист пенсіонерів.

Другим, за обсягом фінансування, показником у структурі видатків державного бюджету на соціальне забезпечення є видатки на соціальний захист інших категорій населення, питома вага якого в період 2012–2014 рр. у середньому становить 4,9 %. До видатків на соціальний захист інших категорій населення відносять інші програми в сфері соціального захисту та соціального забезпечення, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Фінансування соціального забезпечення населення здійснюється за рахунок видатків державного бюджету шляхом:

- передбачення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення безпосередньо в державному бюджеті;
- перерахування міжбюджетних трансфертів на соціальний захист та соціальне забезпечення з державного бюджету місцевим бюджетам (дотацій та субвенцій).

Видатки на соціальне забезпечення розподіляються між центральним бюджетом та місцевими бюджетами у співвідношенні 1,5:1. Однак спостерігається тенденція до збільшення

соціальних видатків з бюджетів органів місцевого самоврядування (видатки на житлові субсидії, на допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям). Вказана тенденція зумовлена, зокрема, розвитком інституту місцевого самоврядування, поступовою передачею повноважень від органів державної влади органам місцевого самоврядування.

Таблиця 3

Динаміка видатків Державного та місцевих бюджетів України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2012–2014 рр.

Рік	Державний бюджет		Місцеві бюджети		Співвідношення видатків на соціальне забезпечення державного та місцевих бюджетів
	сума	динаміка	сума	динаміка	
2012	75,3	+ 11,4	50,1	+8,2	1:1,5
2013	88,6	+13,3	56,5	+6,4	1:1,6
2014	80,6	-8	57,4	+0,9	1:1,4

Примітка. Складено автором на основі звітних даних Міністерства фінансів України [16].

Незважаючи на те, що частина видатків соціального спрямування передана для забезпечення до місцевих бюджетів, повноваження з фінансування соціальної сфери залишаються нерозподіленими і нечіткими, певним чином перетинаються між різними рівнями влади, що призводить до дублювання функцій і зниження ефективності на місцевому рівні [18. с. 197].

Місцевими бюджетами фінансуються витрати на утримання закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту; соціальна допомога, призначена за рішенням органів місцевої влади тощо.

Серед видатків місцевих бюджетів України на соціальне забезпечення переважали видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді – середнє значення за 2012–2014 рр. видатків на зазначені цілі становило 62,2 %. При цьому спостерігається тенденція до зростання частки видатків на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді.

Таблиця 4

Структура та склад видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2012-2014 рр.

Показники	2012	2013	2014	Середня питома вага
Соціальний захист на випадок непрацездатності	5,5	6,6	7,1	11,7
Соціальний захист пенсіонерів	3,8	4,0	4,0	7,1
Соціальний захист ветеранів війни та праці	4,4	4,0	3,9	7,5
Соціальний захист сім'ї дітей та молоді	29,8	35,7	36,4	62,2
Допомога у вирішенні житлового питання	2,5	2,2	2,2	4,2
Соціальний захист інших категорій населення	3,1	3,1	3,1	5,7
Інша діяльність у сфері соціального захисту	0,9	0,8	0,9	1,6
Разом видатки місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення	50,1	56,5	57,4	

Примітка. Складено автором на основі звітних даних Міністерства фінансів України [16].

Рівень видатків місцевих бюджетів на соціальне забезпечення свідчить про участь місцевого самоврядування у розв'язанні актуальних проблем соціального характеру країни та регіонів. Крім того, зазначені в табл. 4 показники відображають рівень фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та дають можливість оцінити ступінь та перспективи розвитку місцевих бюджетів.

Джерела фінансування соціального забезпечення можуть класифікуватися за різними ознаками:

- 1) за формою фінансування (бюджетні, позабюджетні);
- 2) за формою власності (державні, недержавні);
- 3) за рівнем управління (загальнодержавні, місцеві);
- 4) за періодом функціонування (постійні, тимчасові).

Якщо взяти всю сукупність джерел фінансування соціального забезпечення, то можна виявити низку спільних рис для усіх джерел. Серед них:

Соціальна спрямованість джерел фінансування, сутність якої полягає у тому, що за допомогою коштів, які виділяються, гарантується надання певних соціальних виплат та послуг громадянам України.

Цільовий характер більшості видів джерел фінансування соціального забезпечення полягає у необхідності використання коштів на наперед визначені цілі.

Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 7 Бюджетного кодексу України бюджетна система України ґрунтується, зокрема, на принципі цільового використання бюджетних коштів [5].

Плановість. За формою джерела фінансування соціального забезпечення є фінансовими планами спеціальних органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, цільових позабюджетних фондів, підприємств, установ, організацій тощо, які мають особливий склад і структуру доходів та видатків, характеризуються певним порядком складання, затвердження і виконання.

Правове регулювання формування і використання коштів здійснюється на основі і підставі чинного законодавства, яке передбачає правовий механізм, складові елементи якого призначені для функціонування фінансування соціального забезпечення населення України.

Висновки. Розглянуті у статті питання, пов'язані з джерелами фінансування соціального забезпечення, є актуальними в силу відсутності їхніх комплексних досліджень значення.

Підсумовуючи наведене вище, ми пропонуємо визначити джерела фінансування соціального забезпечення, як бюджетні та позабюджетні фонди грошових коштів, з яких виділяються на безповоротній та безоплатній основі, грошові ресурси, які спрямовані на матеріальне забезпечення, соціальне обслуговування осіб у разі настання, визначених законом або договором ризиків.

Головними джерелами фінансування соціального забезпечення населення є кошти державного і місцевих бюджетів, яких, на жаль, не вистачає на фінансування соціального забезпечення. Фінансування соціального забезпечення населення залежить від стану економіки в країні і має здійснюватися шляхом комплексного використання усіх джерел фінансування та оптимізації їхньої структури. Важливими з цього приводу є питання про зменшення участі держави у соціальному забезпеченні громадян, в оптимізації законодавства з питань соціального забезпечення, у зменшенні кількості соціальних допомог для окремих категорій їх отримувачів та введенні адресної допомоги. Запропоновані заходи зменшать навантаження на бюджет і сприятимуть нормальному забезпеченню фінансування соціальних виплат з відповідних джерел.

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96 – ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. 2. Сирота І. М. Право соціального забезпечення в Україні: учебник. / І. М. Сирота. – Х.: Одиссей, 2000. – 384 с. 3. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник / за заг. ред. П. Д. Пилипенка. – Вид. 3-тє, змін. і доп. – К.: Істина, 2012. – 232 с. 4. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України [посібник] / Бойко М. Д. – К.: Олан, 2004. – 312 с. 5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>. 6. Основні напрями оптимізації систем соціального захисту в Україні: аналітична доповідь / О. О. Кочиморовська, О. М. Пищуліна. – К.: НІСД. 2012. – 88 с.

7. Сташків Б. Поняття права соціального забезпечення / Б. Сташків // *Право України* – 2000. – № 5. – С. 24–26. 8. Болотіна Н. Б. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять / Н. Б. Болотіна // *Право України*. – 2000. – №4. – С. 37–39. 9. Даль В. И. Толковий словарь живаго великорускаго языка Т. 2 И – О. / В. И. Даль. – С.-П. : Гостинный двор №17, №18, 1881. – 814 с.; 10. Толковий словарь Ушакова онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=82483>. 11. Райзберг Б. А., Лозовський Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь – 2-е изд. испр. М.: Инфра-М., 1999. – 479 с. 12. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир. 2003. – 895 с. 13. Фінансове право: Підручник / (Алісов Є. О., Воронова Л. К., Кадикаленко С. Т. та ін.); Керівник авт. колективу і відп. ред. Л. К. Воронова. – Видання друге, виправлене та доповнене. – Х.: Фірма “Консум”, 1999. – 496 с. 14. Термінологічний словник – Т. Ф. Куценко Бюджетно-податкова політика: навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 256 с. 15. Словник української мови: в 11 т. – Том 6, АН УРСР. Інститут мовознавства / за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1975. – С. 779. 16. Статистичний збірник Міністерства фінансів України “Бюджет України 2014” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua. 17. Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 №11 (зі змінами) “Про бюджетну класифікацію” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>; 18. Яфінович О. Б. Особливості фінансування системи соціального захисту в Україні / О. Б. Яфінович // *Науковий вісник Херсонського державного Університету* – 2015. – № 12. – С. 195–199.

REFERENCES

1. Konstytutsiya Ukrayiny vid 28.06.1996 no. 254k/96 – VR [Constitution of Ukraine]. Available at <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. 2. Syrota Y. M. Pravo sotsyal'noho obespechenyya v Ukrayne: Uchebnyk [Social security law in Ukraine]. Kharkov: Odisey, 2000. 384 p. 3. Pylypenko P. D. (Ed.). Pravo sotsial'noho zabezpechennya Ukraïny: Navchal'nyy posibnyk [Social security law in Ukraine]. Kyiv: Istyna, 2012. 232 p. 4. Boyko M. D. Pravo sotsial'noho zabezpechennya Ukrayiny: Posibnyk. . [Social security law of Ukraine]. Kyiv: Olan, 2004. 312 p. 5. Byudzhethnyy kodeks Ukrayiny : Zakon Ukrayiny vid 08.07.2010 no. 2456-VI [Budget Code of Ukraine]. Available at <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>. 6. Kochymorovs'ka O. O. & Pyshchulina O. M. Osnovni napryamy optymizatsiyi system sotsial'noho zakhystu v Ukrayiny: analitychna dopovid' [The main directions of optimization of social protection in Ukraine]. Kyiv: NISD, 2012. 88 p. 7. Stashkiv B. Ponyattya prava sotsial'noho zabezpechennya [The concept of social security law]. Pravo Ukraïny, 2000, No 5, pp. 24–26. 8. Bolotina N. B. Pravo lyudyny na sotsial'ne zabezpechennya v Ukrayini: problema terminiv i ponyat' [The human right on social security in Ukraine : the problem of terms and concepts]. Pravo Ukrayiny, 2000, No 4, pp. 37–39. 9. Dal' V. Y. Tolkovyy slovar' zhyvaho velykoruskahoyazyka T. 2 [Explanatory Dictionary of the living greatrussian language]. Sankt-Peterburh. Hostynnyy dvor' no. 17, no. 18, 1881. 814 p. 10. Tolkovyy slovar' Ushakova onlayn [Ushakov Explanatory dictionary]. Available at <http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=82483>. 11. Rayzberh B. A., Lozovs'ky L. Sh., Starodubtseva E. B. Sovremennyy ekonomychesky slovar' – 2-e izd. [Modern Dictionary of Economics]. Moscow, Ynfra-M., 1999, – 479 p. 12. Borysov A. B. Bol'shoy ekonomychesky slovar' [Great Dictionary of Economics]. Moscow: Knyzhnyy myr. 2003. – 895 p. 13. Alisov Ye. O., Voronova L. K., Kadykalenko S. T. ta in. Finansove pravo: Pidruchnyk – Vydannya druhe, vypravlene ta dopovnene [Finance law]. Kharkiv Konsum, 1999. 496 p. 14. T. F. Kutsenko Terminolohichnyy slovnyk – Byudzhethno-podatкова polityka: Navch.-metod. posibnyk. [Budget tax policy]. Kyiv : KNEU, 2002. 256 p. 15. Bilodid I. K. Slovnyk ukrayins'koyi movy: v 11 tt. – Tom 6, AN URSR. Instytut movoznavstva, [Ukrainian language dictionary]. Kyiv : Naukova dumka, 1975. 779 p.; 16. Statystychnyy zbirnyk Ministerstva finansiv Ukrayiny “Byudzheth Ukrayiny 2014” [Statistical collection of the Ministry of Finance of Ukraine “Budget of Ukraine 2014”] Available at www.minfin.gov.ua. 17. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny vid 14.01.2011 no. 11 (zi zminamy) “Pro byudzhethnu klasyfikatsiyu” [The Order of the Ministry of Finance of Ukraine “On Budget Classification”] Available at <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>. 18. Yafinovykh O. B. Osoblyvosti finansuvannya systemy sotsial'noho zakhystu v Ukrayini [Features of financing the social security system in Ukraine] Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho Universytetu. 2015. No 12. pp. 195–199.